

Cooperativismo e Economía Social, nº 28 (2005-2006), pp. 7-33

A DISOLUCIÓN E LIQUIDACIÓN DAS COOPERATIVAS GALEGAS: PROPOSTA DUN MODELO XERAL DE RELACIÓN ENTRE *DISOLUCIÓN E LIQUIDACIÓN* DE SOCIEDADES

José Luis GARCÍA-PITA Y LASTRES
*Catedrático de Dereito Mercantil da
Universidade da Coruña*

As cooperativas galegas son sociedades mercantís¹ que, por esa mesma condición, se benefician do recoñecemento constitucional da liberdade de empresa [art. 38, Const.Esp.]²; dereito subxectivo de contido moi complexo, que pode ser descomposto analiticamente en múltiples facultades. Entre elas, atópase a liberdade de acceso e permanencia dos empresarios no mercado, e de *saída ou abandono* do mesmo.

¹ BOTANA AGRA, M.: “*Fundamentos de Derecho de Cooperativas de Galicia*”, edit. CENTRO DE ESTUDOS COOPERATIVOS (CECOOP) DA UNIVERSIDADE DE SANTIAGO, Santiago de Compostela, 2004, p. 30. GARCÍA-PITA y LASTRES, J.L.: “*Las Cooperativas Gallegas: reflexiones sobre su régimen jurídico en la Ley 5/1998, de Cooperativas de Galicia*”, edit. CENTRO DE ESTUDOS COOPERATIVOS (CECOOP) DA UNIVERSIDADE DE SANTIAGO, Santiago de Compostela, 2005, ps. 35 *passim*, e 129 *passim*. MARTÍN FERNÁNDEZ, F.J.: “*Lss cooperativas y su régimen tributario. Análisis de la Ley 20/1990, de 19 de diciembre, sobre Régimen Fiscal de las Cooperativas*”, edit. “LA LEY”, Madrid, 1994, ps. 25 e 30. LLUIS e NAVAS, J.: “*Derecho de Cooperativas (Estudio de a legislación, a jurisprudencia, sus bases doctrinales, sus problemas prácticos y del Reglamento de 1971)*”, t. I, edit. LIBRERÍA BOSCH, Barcelona, 1972, p. 135, quen conclúe afirmando que, “*desde un punto de vista meramente abstracto,... la cooperativa es una sociedad mercantil por razón de sus fines económicos (vender, en sonsumo; fabricar para vender, en producción, comprar y vender, en las agrícolas, etc.)*”, e aínda que parecen pertencer a unha terceira categoría, distinta das sociedades mercantís e das civís –á que denomina das entidades *sociais-*, recoñece que “*con todo,..., igual resultado se podría obtener manteniéndolas dentro del Derecho mercantil*”.

² GARCÍA-PITA y LASTRES, J.L.: “*Las Cooperativas Gallegas...*”, cit., p. 29.

Sendo a Sociedade –especialmente a cooperativa– unha forma xurídica de organización da empresa, o seu propio *ciclo vital* –a súa constitución, as súas modificacións, a súa disolución, liquidación e extinción...– coincide, sequera de modo parcial, *co propio ciclo vital da empresa*, como *ciclo de presenza no mercado*. Se existe liberdade de constituír unha sociedade, tamén existe liberdade de *fixarlle un prazo* de duración [art. 14, nº 1, apdo. 6), LCoopGal.]; de prever causas de disolución non contempladas na lei [art. 86, apdo. g), LCoopGal.], e incluso existe a liberdade de disolverla anticipadamente e liquidala, mediante acordo social [art. 86, apdo. a), LCoopGal.]. Basta ler as múltiples disposicións xurídico-societarias, tanto se se refiren a sociedades cooperativas –estatais ou autonómicas– como se tratan doutros tipos ou formas sociais, relativas ás causas de disolución: todas elas inclúen o transcurso do prazo e a vontade dos socios. Mais a Lliberdade de empresa non é ilimitada nin ilimitable: o art. 53, Const.Esp. permite a regulación do seu exercicio, mediante lei formal, que non afecte o seu núcleo esencial. É aplicado este principio ás cooperativas galegas, unha consecuencia lóxica é que a súa regulación conteña, precisamente, o réxime do seu *proceso extintivo*. Así; a L. Coop. Gal./1998 dedica o cap. X do seu tít. I –arts. 86 ao 96– a regular, baixo o influxo da lexislación reitora das sociedades anónimas³, a disolución e liquidación das citadas cooperativas, o que significa –simultaneamente– regular o *exercicio da liberdade de permanencia* –limitase e exclúese, se concorre algunha causa de disolución, aínda que sexa involuntaria⁴– e *de abandono do mercado* [limitase, así mesmo, esixindo especiais condicións para levar a cabo unha “autodisolución” voluntaria].

O cap. X divídese en dúas seccións, dedicadas –respectivamente– á disolución e á liquidación. A primeira está formada polos arts. 86 ao 88, que tratan –fundamentalmente– das *causas* de disolución e a súa eficacia, e da *reactivación* das cooperativas disoltas. En cambio, a sección segunda – arts. 89 ao 96– trata da liquidación⁵. Como xa tiven ocasión de sinalar, sen

³ BOTANA AGRÁ, M.: “As modificacións estruturais da Sociedade”, en VV.AA.: “*Estudios sobre a Lei de Cooperativas de Galicia*”, dir. D. Bello Janeiro, coords. J.A.Gómez Segade, M. Botana Agra e A.Tato Plaza, edit. XUNTA DE GALICIA-ESCOLA GALEGA DE ADMINISTRACIÓN PÚBLICA, Santiago de Compostela, 1999, p. 187, quen sinala que esa influencia xa se deixara sentir na lexislación cooperativa, a partir da Lei xeral de cooperativas, de abril de 1987.

⁴ MARTÍN FERNÁNDEZ, F.J.: “*Las Cooperativas y...*”, cit., p. 105, quen sinala que estas causas de disolución –ademais– fan que a cooperativa afectada perda a súa consideración fiscal de cooperativas protexidas.

⁵ BOTANA AGRÁ, M.: “As modificacións...”, cit., p. 187.

caer en excesos *organicistas*, todos os suxeitos de dereito –xa se trate de persoas físicas ou morais– *nacen, viven e morren*⁶. As mesmas relacións xurídicas, os mesmos contratos poden atravesar un ciclo vital e terminar por extinguirse, sen que as relacións xurídicas asociativas, as relacións xurídicas “de socio” poidan constituír unha excepción a esta regra, de modo que toda sociedade pode, nun determinado momento, desaparecer, e cada singular socio pode deixar de ser membro dunha sociedade, sexa por morte, separación ou exclusión⁷.

A *extinción* das cooperativas galegas produce a *desaparición dun ente* que a lei considera *centro de imputación* de relacións xurídicas; a desaparición dun suxeito de dereito. A dicir verdade, *extinguense tanto a personalidade da cooperativa, en si, canto –como condición previa– o nexo voluntario que daba vida ao complexo socioeconómico e xurídico de persoas e/o patrimonio, reunidos no ente asociativo*⁸. Por conseguinte, ao falar da *disolución e extinción* de sociedades, terei que referirme a *fenómenos complexos*, nos que

⁶ GARCIA-PITA y LASTRES, J.L.: "La Disolución de la Sociedad Anónima. Aspectos generales", en C.D. e C., 1989, nº 6, decembro, p. 99. SENÉN DE LA FUENTE, G.: "*La Disolución de la Sociedad Anónima por paralización de los órganos sociales*", Madrid, 1963, ps. 44 e ss. En certo sentido, DE LA CÁMARA ÁLVAREZ, M.: "Capítulo XXV. Disolución y Liquidación de sociedades mercantiles", en "*Estudios de Derecho mercantil*", t. II, edit. EDITORIAL DE DERECHO FINANCIERO/EDITORIALES DE DERECHO REUNIDAS, 2ª ed. revisada, corrixida e posta ao día, Madrid, 1977, p. 503, aínda que caía, un tanto, nesa propensión *organicista*, cando se expresaba nestes termos: "[f]ormalmente titular de la empresa colectiva es la sociedad, en su calidad de persona jurídica (al menos cuando se trata de sociedades regularmente constituídas). De aquí que la disolución de la sociedad, en cuanto comporta la desaparición del titular de la empresa, es un hecho que guarda un cierto paralelismo con la hipótesis de la muerte del comerciante individual. En ambas hipótesis la empresa está abocada a su extinción, aunque es posible que subsista...". Paga a pena lembrar, agora, as palabras de GUYON, Y.: "*Droit des affaires*", cit., t. I, 8ª ed., p. 197, cando afirmaba que a sociedade está feita para dubidar; que "[l]a vejez, lejos de mermar sus fuerzas, le confiere las ventajas de una reputación comercial consolidada y de un activo más importante. Los asociados originarios pueden morir o desear causar baja de la Sociedad. La Sociedad continúa existiendo sin ellos...", ata o punto de que existen exemplos de sociedades verdadeiramente centenarias... ¡¡E non obstante incluso estas sociedades poden "*morrer*"!! Esa "morte" das sociedades prodúcese, non por, aínda que si por consecuencia, dun fenómeno chamado "*Disolución da sociedade*".

⁷ CAMPOBASSO, G-F.: "*Diritto commerciale*", t. II, "*Diritto delle Società*", edit. UTET., 2ª ed., Turín, 1992, p. 109.

⁸ GARCIA-PITA y LASTRES, J.L.: "La Disolución...", cit., p. 100. BROSETA PONT, M. e MARTÍNEZ SANZ, F.: "*Manual de Derecho Mercantil*", t. I, edit. TECNOS, S.A., 11ª ed., Madrid, p. 464, en relación coa Disolución das Sociedades anónimas. En certo sentido, vid. Así mesmo GUYON, Y.: "*Droit des affaires*", cit., t. I, 8ª ed., p. 197, cando sinala que "*La Disolución es el fin de la existencia social. Las relaciones y vínculos que unían a los asociados se desatan y la personalidad jurídica primero se debilita y –por fin– desaparece*".

conviven aspectos propios da extinción de suxeitos, con aspectos propios da extinción de relacións xurídicas e de contratos; é dicir: fenómenos ou aspectos *de desmembración –parcial ou total– de vínculos contractuais* [segundo que nos atopemos ante unha disolución parcial, por baixa de socios; ou ben ante unha disolución total], dos que –acto seguido– poden derivar *efectos extintivos sobre unha organización dotada, no seu caso, de personalidade xurídica*⁹.

Agora ben, o termo *disolución*, aplicado ás sociedades, posúe un *significado enormemente equívoco*, xa que –con excepción do dereito inglés, que fala de *dissolution*, para referirse á extinción– a *disolución* non pode confundirse coa *extinción*, pois a disolución das sociedades non opera directamente como causa de extinción das mesmas; non produce a súa inmediata e automática desaparición, senón que –todo o máis– constitúe o *presuposto xurídico da liquidación*, e só cando esta conclúa plenamente poderá conducir á extinción da sociedade disolta, previa cancelación rexistral¹⁰. E, ademais, existen supostos de disolución que non implican a extinción [enténdase, total] da sociedade. En efecto, tendo en conta a estrutura plurilateral das relacións e da organización societarias, cabe que a disolución/extinción total do conxunto de tales relacións e da citada organización se vexan substituídas por unha *resolución parcial e cirúrxica*, dun ou máis vínculos asociativos, mantendo en vigor os restantes e, con isto, a organización e a persoa xurídica constituída: a *separación e exclusión* de socios; institucións xurídico-societarias estreitamente relacionadas coa figura da disolución, entendida en sentido amplo¹¹. E cabe afirmar que, en función da perspectiva desde a que se contemple o fenómeno, separación/exclusión de socios e disolución da sociedade se atopan relacionados de tres maneiras: primeiramente, nunha relación de xénero/especie, ou de parte/todo: se se considera que existe un concepto xenérico de disolución; de amplo espectro,

⁹ BOTANA AGRA, M.: “Fundamentos ...”, cit., p. 111.

¹⁰ Respecto das cooperativas BOTANA AGRA, M.: “As modificacións...”, cit., p. 189. SANZ JARQUE, J.J.: “Cooperación. Teoría General y régimen de las Sociedades cooperativas. El nuevo Derecho Cooperativo”, edit. COMARES, Granada, 1994, p. 607. Con carácter xeral, vid. URÍA GONZÁLEZ, R.: “Derecho Mercantil”, edit. MARCIAL PONS, EDICIONES JURÍDICAS Y SOCIALES, S.A., 24ª ed., Madrid/Barcelona, p. 202. MUÑOZ MARTÍN, N.: “Disolución y derecho a la cuota de liquidación en la Sociedad Anónima”, edit. LEX NOVA, S.A., Valladolid, 1991, ps. 25, 31 e 32. BROSETA PONT/MARTÍNEZ SANZ.: “Manual...”, cit., t. I, 11ª ed., ps. 302, 464, etc.

¹¹ BAZ IZQUIERDO, F.: “Agrupaciones de Interés Económico y sus conexiones con la Ley de Sociedades Limitadas”, edit. CIVITAS, S.A., Madrid, 1996, p. 133. GOMEZ CALERO, J.: “Las Agrupaciones de Interés Económico”, edit. J.M. BOSCH EDITOR, S.A., Barcelona, 1993, p. 219.

que permitiría incluír dentro de si, disolucións parciais e totais; disolucións “da Sociedade”, e disolucións “de parte das relacións asociativas”, o que se reflicte, xa, na propia terminoloxía: fálese de disolución “*da Sociedade*”, mentres que se fala de separación e exclusión “*de socios*”. En segundo termo, atópanse vinculadas por unha relación de analoxía parcial, ou de comunidade de certos efectos: se se toman como punto de referencia os efectos de todas estas institucións, enseguida se aprecia a súa incidencia *rescisoria* ou *resolutoria* sobre os vínculos sociais, e unha serie de efectos comúns: desaparición das posicións de socio; apertura de procesos liquidatorios e de restitución de contribucións, etc. E, por fin, entre estas nocións existe unha relación dialéctica, de recíproca exclusión: se se considera –como é frecuente naqueles países onde as posibilidades de disolución *parcial* son escasas, ou resultan novas– que a separación e exclusión de socios se presenta como alternativas á disolución total da sociedade, e precisamente como destinadas a evitar esta última, pero que –ao propio tempo– a disolución total da sociedade cerra a posibilidade de “eliminación” (singular) dun ou varios socios: “*Para que la eliminación de un asociado sea concebible, es preciso, sin duda alguna, que esta medida tenga lugar antes de que la agrupación de personas haya quedado disuelta*”¹². A estes supostos –pero nun sentido practicamente inverso– habería que engadir aqueles outros supostos de disolución e sucesiva extinción da sociedade, que, non obstante, *non* van acompañados –polo menos, aparentemente– dunha *liquidación* do haber social, como é o caso da fusión de sociedades e da escisión total¹³.

A condición das sociedades mercantís e cooperativas –galegas, ou non– como relacións intersubxectivas de índole xurídico-negocial¹⁴, e –á vez– como organizacións dotadas de personalidade, constitúe o presuposto e o fundamento da disolución e a extinción, a primeira das cales –case sempre seguida dun proceso liquidatorio– constitúe o pórtico do complexo *proceso* de desaparición das mesmas, cuxa total intelixencia non pode alcanzarse se simplemente se recorre aos conceptos e nocións propios da extinción das obrigacións e contratos¹⁵, aínda que –na miña opinión– esa plena comprensión

¹² Vid., p.e. STORCK, J.-P.: “La continuation d'une Société par l'élimination d'un associé”, en “*Revue des Sociétés. Journal des sociétés*”, 1982, t. C, ps. 234 y 237 e s.

¹³ BOTANA AGRA, M.: “As modificacións...”, cit., p. 189. Idem.: “*Fundamentos ...*”, cit., p. 117.

¹⁴ BOTANA AGRA, M.: “*Fundamentos ...*”, cit., ps. 29, 39 e s.

¹⁵ GARRIGUES DIAZ-CAÑABATE, J.: “*Tratado de Derecho mercantil*”, t. I, “*Empresa. Comerciante. Sociedades*”, vol. 3º, Madrid, 1947, p. 1139. GIRÓN TENA, J.:

do fenómeno tampouco se pode alcanzar, sen recorrer a eses mesmos elementos, cada vez que o contrato de sociedade xera unha relación xurídica de tracto sucesivo; unha relación duradeira, que –por se fose pouco–, en tanto que encamiñada á colaboración dunha pluralidade de persoas, na promoción dun fin común, adoita dar lugar ao nacemento doutras relacións xurídicas posteriores, que se encadenan á existencia da sociedade, vinculándoa con terceiros alleos a ela¹⁶.

A doutrina reconece unanimemente que a desaparición dunha sociedade non pode ter lugar de forma inmediata e –se se me permite a expresión– abrupta ou explosiva, senón a través dun verdadeiro "*proceso*"; un proceso, que –en certo sentido– parece supor o percorrido dun *curso inverso ao do propio proceso de constitución*, xa que –en definitiva– nos atopamos en presenza dun *fenómeno inverso ao do nacemento das persoas xurídicas*¹⁷. Mais, en evidente contraste coa precisión e claridade que cabería predicar do proceso constitutivo, cando se fala da "*extinción*" de sociedades, existe un grave risco de confusións que xa denunciaba a nosa doutrina, antes –incluso– da promulgación da LSA/1951¹⁸. Para eludir este problema, é preciso considerar que *a extinción dunha sociedade é o resultado dun complexo proceso*; tanto máis complexo, canto máis complexa é a propia estrutura da

"*Derecho de sociedades*", t. I, "*Parte general. Sociedades colectivas y comanditarias*", impr. ARTES GRÁFICAS BENZAL, Madrid, 1976, p. 332. DE LA CÁMARA ÁLVAREZ, M.: "Capítulo XXV. Disolución y Liquidación...", en "Estudios...", cit., t. II, 2ª ed., p. 503, quen se expresaba nestes termos: "[L]a disolución de la sociedad es un fenómeno complejo. El hecho de que concurra una causa de disolución, y de que ésta, en su caso, se haga valer eficazmente, no significa, ni puede significar, que el ente social desaparezca fulminantemente. Ocorre, simplemente, que se abre un período en la vida social que tiene como finalidad fundamental decidir la suerte de la empresa. Las soluciones posibles son dos. La primera consiste en liquidar la empresa y con ella el patrimonio social...". GARCIA-PITA y LASTRES, J.L.: "La Disolución...", cit., ps. 104 e ss. BOTER e MAURI, F.: "*Disolución y liquidación de sociedades mercantiles*", edit. BOSCH, Barcelona 1947, p. 6. DÍAZ MUYOR, M.: "*La reactivación de la Sociedad Anónima disuelta*", edit. MARCIAL PONS, Madrid, 1994, p. 12. GARCÍA-CRUCES GONZÁLEZ, J.A.: "Liquidación societaria y formas de actuar la liquidación social", en *RGD.*, 1998, nº 640/641, xaneiro/febreiro, p. 549.

¹⁶ SENEN DE LA FUENTE, G.: cit., p. 45. GARCIA-PITA y LASTRES, J.L.: "La Disolución...", cit., p. 107.

¹⁷ VALERO AGÚNDEZ, U.: "*La Fundación como forma de Empresa*", edit. SERVICIO DE PUBLICACIONES DE LA FACULTAD DE DERECHO DE LA UNIVERSIDAD DE VALLADOLID, Valladolid, 1969, ps. 448 e ss.

¹⁸ BOTER y MAURI, F.: cit., p. 6.

sociedade: o caso das cooperativas galegas sería paradigmático¹⁹. Un proceso encamiñado a facer desaparecer da realidade xurídica a citada sociedade e que se desenvolve en varias *fases ou etapas*: a disolución do contrato social, a liquidación do patrimonio social, a división do capital líquido resultante e a extinción definitiva²⁰.

A Disolución *Total* das sociedades, aínda que isto pareza unha tautoloxía ou unha verdade absurda, é aquela modalidade de disolución que afecta A Sociedade *totalmente*, así no plano obxectivo, como no plano funcional. Obxectivamente, a Disolución *Total* afecta a Sociedade *en todos os seus aspectos ou acepcións*; é dicir: tanto na súa condición de persoa xurídica –cando se trate dunha sociedade dotada da condición de suxeito de dereito–, como na súa condición de organización de persoas, e/oU de capitais ou patrimonios; como na súa condición de relacións xurídicas de agrupación voluntaria, como –finalmente– na súa condición de negocios xurídicos contractuais [o Contrato de Sociedade].

E, funcionalmente, a Disolución *Total* é aquela que afecta a Sociedade de maneira *total*; é dicir: non de modo limitado á posición dalgúns socios; non de forma que deixe á sociedade sen o número mínimo de socios para poder subsistir, senón cando *incide –cuantitativamente– sobre as relacións sociais de todos os socios* ou, considerado desde outra perspectiva, cando *incide sobre todas as relacións de socio*, deixando a Sociedade disolta sen “materia prima” para poder existir como tal “sociedade”. Así, a primeira apostila aclaratoria consistiría en lembrarnos o que toda disolución significa: *producir*, directa ou

¹⁹ BOTANA AGRA, M.: “Fundamentos ...”, cit., p. 111, quen se refire ao proceso de extinción da Cooperativa galega como “un proceso complexo en el que han de atenderse convenientemente los diversos intereses concurrentes”.

²⁰ Un proceso que –como veremos– *se reproduce, aínda que –se se me permite a expresión– a outra "escala", no caso da "Disolución parcial" das Sociedades* [separación e exclusión de socios], supoñendo que, en tales supostos se dan, igualmente a resolución do contrato social, aínda que *esta resolución se circunscriba a certas porcións do conxunto relacional*, referidas á posición dun ou varios socios concretos, a liquidación do patrimonio social, aínda que *esta liquidación se circunscriba –igualmente– a certas porcións do patrimonio social*, que deberán de ser materializadas por medio dunha serie de operacións tipicamente liquidativas; de *cuantificación dineraria de cotas de socio*, para a súa ulterior “atribución” aos socios *sáintes*, e a división do capital líquido resultante, xa que a *cuantificación dineraria*, á que acabamos de facer referencia, se efectúa con vistas a esa aludida subseguinte “atribución” aos socios *sáintes*. E, por fin, a extinción definitiva: xa que *a posición dos socios sáintes se extingue definitivamente*, e non é obxecto de ningunha ulterior adquisición derivativa, nin por parte dos socios subsistentes, nin por parte de terceiras persoas, alleas á sociedade. De todos os modos non é a miña intención analizar a Disolución parcial das sociedades; nin sequera a das cooperativas, senón simplemente estudar o réxime da Disolución *total* das cooperativas *galegas*.

indirectamente, *efectos resolutorios e extintivos sobre as relacións xurídico-privadas "de sociedade"*. Logo, consecuentemente, a Disolución total de sociedades sería aquela que, *directa ou indirectamente, produce efectos resolutorios e extintivos que afectan de modo total as relacións xurídico-privadas "de sociedade"*, de tal modo e maneira que estas relacións *desaparecen por completo, sen que subsistan, de modo parcial, respecto dalgún ou dalgúns socios*. Agora ben, as normas que rexen as cooperativas galegas e –en xeral– sociedades de estrutura corporativa, *adoitan silenciar este aspecto*: non hai unha proclamación clara de que a disolución poña fin a –todas– *as relacións de socio*, deixando a Sociedade disolta sen a “materia prima” do seu substrato persoal²¹. Talvez isto sexa debido á influencia dun certo sector doutrinal que trata de *minimizar* a transcendencia do “*contrato*” nestas sociedades de réxime estatutario e estrutura orgánica complexa²². Non obstante, eu non comparto este tipo de postulados, e atéñome á idea de que *todas as sociedades* xorden do tronco común da *Sociedade–Contrato*, e que esta –ademais dun contrato–, é unha *relación contractual*, aínda que especialísima, tendo en conta a estrutura corporativa. Así, cando o art. 1679, C.C. establece que “[I] a *Sociedade comeza no momento mesmo da celebración do contrato, se non se pactou outra cousa*”, pon de manifesto que o Contrato de Sociedade non se limita a xerar obrigacións a cargo dos socios, senón que produce outro efecto: *xera unha relación xurídica*. Sen dúbida todos os contratos dan lugar ao nacemento de relacións xurídicas; moitas esgótanse “*uno actu*” polo cumprimento das prestacións singulares que

²¹ Unha meritoria excepción a esta regra apréciase, precisamente, nunha obra de Dereito de Cooperativas: vid. LLUIS y NAVAS, J.. “*Derecho de Cooperativas (Estudio de la legislación, la jurisprudencia, sus bases doctrinales, sus problemas prácticos y del Reglamento de 1971)*”, t. II, edit LIBRERÍA BOSCH, Barcelona, 1972, p. 223.

²² De feito, isto non é senón unha consecuencia das denominadas teorías *anticontractualistas* que, dun modo ou outro e con un ou outro alcance, negan que as sociedades de estrutura corporativa –como a SA, a SRL, a cooperativa ou a asociación– nazan dun contrato, ou –como moito– admitindo esa premisa, sostén que o contrato de sociedade se extingue rapidamente, co cumprimento das obrigacións de contribución, deixando –tras de si– só unha corporación de réxime *estatutario* [seguidores de teorías anticontractuais foron, p.e., GIERKE, J.Von.: “*Deutsches Privatrecht*”, t. I, Leipzig, 1895. Idem.: “*Die Genossenschaftstheorie und die deutsche Rechtsprechung*”, Berlín, 1887, p. 124. FEINE, E.: “*Las Sociedades de Responsabilidad Limitada*”, edit. LOGOS, LTDA., tradución do alemán e prólogo por W. Roces, Madrid, 1930, p. 84. PRÖLSS, E.R., SCHMIDT, R. e FREI, P.: “*Versicherungsaufsichtsgesetz. Bundesaufsichtsgesetze. Kartellrecht der Versicherungswirtschaft (102 GWB.) und andere Nebengesetze*”, edit. C.H.BECK'SCHE VERLAGSBUCHHANDLUNG, 9ª ed reelaborada, Munich, 1983, p. 323. MOSSA, L.: “*Trattato del Nuovo Diritto commerciale*”, t. IV, “*Società per azioni*”, edit. CEDAM., Padua, 1957, ps. 181 e ss.].

constitúen o seu obxecto. En cambio, a Sociedade é un deses outros contratos que xeran relacións xurídicas pensadas para non esgotarse, senón para durar. Por este motivo, dise que *debe ter un "comezo"*: porque se supón que é *duradeira*, xa que –en caso contrario– non tería sentido o emprego dun termo semellante. Pois ben, na miña opinión, a única forma de explicar o que sexa a Disolución total –se non se quere deixala reducida a un simple “*flatus vocis*”, pois non outra cousa sería dicir dela que é a *apertura da liquidación*–, é considerar que se trata dunha institución xurídica que designa un acontecemento que *afecta a relación voluntaria de unión*. E neste sentido, cabe concibir dúas posibilidades: a disolución como *relaxación do vínculo* e a disolución como *extinción do vínculo*.

A *relaxación do vínculo* contractual [do contrato/relación entre socios] podería asimilarse –salvando as inevitables distancias– á *separación dos cónxuxes* [art. 83, C.C.], como distinta do divorcio [art. 89] e da liquidación da sociedade conxugal. Só que no ámbito do Dereito patrimonial privado non se encontra unha figura análoga, o cal –pese ao suxerente do parangón– debe movernos a desbotar esta construción, xa que precisamos un modelo útil e xuridicamente eficaz. Por este motivo, prefiro pensar en que, coa disolución total, as sociedades disoltas *ven extinguida esa relación asociativa voluntaria*²³, contemplada con carácter xeral polo art. 1679, C.C. e, como consecuencia deste feito, *desaparecen completamente da vida xurídica*, aínda que ese efecto ou consecuencia *non sexan inmediatos*, xa que deben ir precedidos dun proceso liquidatorio. A LCoopGal./1998 compadécese perfectamente co exposto, xa que o seu art. 87 –“*eficacia das causas de disolución*” – dispón que “[c]umpridas as formalidades legais sobre disolución da sociedade, abrírase o período de liquidación, excepto nos supostos de fusión, escisión e transformación...”[nº 4]. Así, a liquidación da cooperativa descríbese como un “*período*”, que –unha vez concluído, e só entón– determina a “*extinción*” da cooperativa: “*Terminada a liquidación e materializada esta, os liquidadores outorgarán escritura pública de extinción que... se inscribirá no rexistro de cooperativas, solicitando deste a cancelación de todos os asentos relativos á cooperativa*” [art. 95]. Así pois, trátase de “*una fase o situación que normalmente inicia el proceso de la extinción de la sociedade cooperativa*”²⁴: “*Inicia*” a extinción, pero non a produce, é dicir: non a produce de forma inmediata e absoluta. Mais, *por que inicia a extinción?*

²³ LLUIS y NAVAS, J.: “*Derecho de Cooperativas ...*”, cit., t. II, p. 223.

²⁴ Certeiramente, BOTANA AGRA, M.: “*Fundamentos ...*”, cit., p. 111. SANZ JARQUE, J.J.: cit., p. 610.

Reina unha certa confusión en canto ao que sexa a *Disolución de sociedades*; non rematan de estar claros os seus límites coa *Liquidación*, xa que non se sabe que é exactamente aquela. Non hai unha profusión de conceptos doutriniais –menos, aínda, legais ou positivos– desta institución. Cando os autores se deciden a ofrecer unha definición da mesma, uns centran a definición na natureza íntima da Disolución, como "*causa*" de certos efectos xurídicos, de forma que –máis que á propia Disolución– o que se atende ou no que se centra a atención é nas "*causas*" da mesma, que se definen como "*supuestos especialmente previstos por la Ley o por la escritura social que, una vez sobrevenidos, ponen en marcha el proceso de liquidación de la compañía, que habrá de conducir, una vez terminado, a la extinción da Sociedade*"²⁵. A partir deste punto, os autores difiren en canto a considerar que a Disolución, en si mesma –e sen formular, aínda, a súa relación coa liquidación– sexa un fenómeno máis simple ou máis complexo, que se esgote nas causas disolutorias ou que abrangan –tamén– o acto xurídico social, hipoteticamente necesario, que declare que a sociedade se dissolve.

Hai autores –e son os máis– que configuran a Disolución de sociedades como "*acto jurídico que, previa verificación de algunas de las causas previstas en la Ley o en los estatutos, abre el proceso liquidatorio conducente a la extinción de la Sociedad, como contrato y como persona jurídica*"²⁶, ou ben como un "*acto de Derecho privado, que significa el inicio de un proceso de resolución del vínculo societario, que ha de llevar –normalmente tras la liquidación– a la extinción de la Sociedad, lo que afecta tanto a su aspecto contractual, como a la desaparición de la persona jurídica*"²⁷. Tales definicións *reflecten a influencia da tese "constitutiva" dos acordos de disolución*, previstos polas nosas leis, como consecuencia do acaecemento dalgunha causa disolutoria.

Outros autores, polo contrario, *funden* –dentro do concepto de disolución– a *súa condición causal cos efectos que produce*, e un terceiro grupo de

²⁵ SENEN DE LA FUENTE, G.: cit., p. 50. GARRIGUES DÍAZ-CAÑABATE, J. e URÍA GONZÁLEZ, R.: "*Comentario a la Ley de Sociedades Anónimas*", t. II, impr. IMPRENTA AGUIRRE, 3ª ed. revisada, corrixida e posta ao día por A. Menéndez Menéndez e M. Olivencia Ruiz, Madrid, 1976, p. 793. BOTANA AGRA, M.: "*Fundamentos ...*", cit., p. 111, refírese a "*hechos o circunstancias a los que la Ley atribuye efectos disolutivos*".

²⁶ GARRIGUES DÍAZ-CAÑABATE/URÍA GONZÁLEZ.: cit., t. II, p. 793.

²⁷ SÁNCHEZ CALERO, F.: "Revocación de la autorización administrativa, disolución y liquidación de entidades aseguradoras, como medidas de intervención", en VV.AA.: "*Estudios y comentarios sobre la Ley de Ordenación y Supervisión de los Seguros privados*", edit. FUNDACION MAPFRE ESTUDIOS/INSTITUTO DE CIENCIAS DEL SEGURO, Madrid, 1997, p. 156.

autores, incluso a definen exclusivamente por tales efectos, identificándoa cos mesmos²⁸. Para unha parte destes sectores da Doutrina, existe unha estreitísima relación –que, en ocasións, adoita formularse, case, como unha identidade esencial– entre Disolución e Liquidación. Neste sentido, WIEDEMANN afirma que a disolución significa: "*Abandono ["Aufgabe"] del objeto social original y transformación en una "sociedad en liquidación" ["Abwicklungsgesellschaft"] con conservación de la identidad de la sociedad*"²⁹. De todos os modos, algúns autores –dentro desta liña– formularon unha definición máis do meu agrado: "[E]l inicio de una autoeliminación ["Selbstvernichtung"] en forma legalmente establecida, que desde ese momento se constituye en objeto social, sustituyendo al objeto originario"³⁰. Esta definición –que parece concibida, sobre todo, pensando en sociedades dotadas de personalidade xurídica e, cando menos, unha estrutura organizativa de certa complexidade– conta, na miña opinión, coa vantaxe de resaltar o feito de que *a disolución pon en marcha a desaparición da Sociedade*³¹, pero sen restrinxir o seu significado ao importantísimo –aínda que parcial– aspecto da liquidación. En efecto, *a disolución supón unha autoeliminación* [aínda que poida ser heteronomamente imposta], *por cuxa virtude se vai desfazendo o nexo de asociados e patrimonio*, co que vén a menos o *substrato da personalidade social*. Este é o verdadeiro obxectivo da Disolución: a eliminación da Sociedade. A liquidación no posúe máis que un carácter instrumental, que non se explica senón precisamente en función da finalidade extintiva³², e –ademais– pode quedar excluída do proceso disolutorio/extintivo, en certos casos como os da fusión, a escisión total e outros de transmisión en bloque do patrimonio a outra sociedade. Isto non significa, emporiso, que a liquidación non sexa unha institución que se debe considerar, cando se estude o verdadeiro sentido e natureza xurídica da disolución de sociedades.

Outros autores manteñen –desde a perspectiva que identifica a disolución cun "efecto" ou un resultado xurídico– que a disolución supón unha

²⁸ Así, BOTANA AGRA, M.: "*Fundamentos ...*", cit., p. 111, sinala que, "*desde el punto de vista jurídico-societario, la Disolución es la situación en que se coloca la sociedad por consecuencia de ciertos hechos y del cumplimiento de determinados requisitos*".

²⁹ WIEDEMANN, H.: en VV.AA.: "*Aktiengesetz. Grosskommentar*", t. III, p. 477.

³⁰ VON GODIN, Fhrr., WILHELMI, H. e WILHELMI, S.: "*Aktiengesetz vom 6. September 1965. Kommentar*", edit. WALTER DE GRUYTER, 4ª ed., Berlín/N.York, 1971, p. 1455.

³¹ Respecto das sociedades cooperativas, LLUIS y NAVAS, J.: "*Dercho de Cooperativas ...*", cit., t. II, ps. 223 e s.

³² Vid. GARCIA-PITA y LASTRES, J.L.: "*La Disolución...*", cit., p. 127.

modificación, sexa do *obxecto social*, ou ben do *fin social*, ou –incluso– cunha alteración substancial da *actividade social*, de modo que a concorrencia dunha causa de disolución no produciría, *ipso facto*, a extinción da Sociedade Anónima, senón que unicamente produce *unha modificación do fin social* ["*Zweck*"]; unha modalización que a convertería nunha "*Abwicklungsgesellschaft*"; unha sociedade "*de*" ou "*para*" a liquidación³³. Non obstante, na miña opinión, todo isto é falso: a sociedade non muda o seu obxecto, nin –menos– o seu fin: de feito, a disolución/liquidación/extinción conduciría ao "*partir as ganancias*" [ou o patrimonio repartible, nas cooperativas], que prevé o art. 1665, C.C. Polo tanto, a disolución designa, máis ben, a *desaparición do soporte voluntario asociativo*, sobre o que se sustenta a personalidade xurídica, e cuxa desaparición pon a Sociedade en trance de extinguirse, previa liquidación.

No réxime da disolución das sociedades, e –concretamente– das cooperativas galegas, asume un papel importantísimo o tema das súas *causas*. Neste sentido, dúas son as cuestións trascendentais: *cales son* esas causas de

³³ Von GODIN/WILHELMI/WILHELMI: cit., p. 1455, respecto da "Aktengesetz", de 1937. HUECK, G. e HUECK, A.: "*Gesellschaftsrecht*", cit., p. 306. RAISER, T.: "*Recht der Kapitalgesellschaften*", cit., p. 147. WIEDEMANN, H.: cit., en VV.AA.: "*Aktiengesetz. Grosskommentar*", p. 477. WETTENSCHWILLER, S.: "*Die stille Liquidation der Aktiengesellschaft im Vergleich mit dem gesetzlichen Liquidationsverfahren*", edit. SCHULTESS POLYGRAPHISCHER VERLAG, Zurich, 1983, p. 1. Postura similar é a que caracteriza a maioría dos autores italianos. Así, por exemplo, cfr. AULETTA, G. e SALANITRO, N.: "*Diritto commerciale*", edit. DOTT. A. GIUFFRÉ, 2ª ed., Milán, 1982, p. 224, aínda cando se pronuncian en termos non demasiado explícitos, porque se limitan a sinalar que, como consecuencia da disolución, a SA entra en estado de liquidación. Outros autores son máis concluíntes nas súas afirmacións, como -p.e.- DE FERRA, G.P.: cit., ps. 87 e ss., quen afirma que co advenimento da disolución non decae a causa do contrato, que deu orixe á Sociedade, senón que esta última deixa de estar destinada a exercitar unha actividade económica dirixida a crear e repartir beneficios novos, orientándoa ao exclusivo obxecto de realizar, de modo definitivo, os resultados da actividade exercitada anteriormente. Isto é así, porque hai que distinguir a "causa do contrato de Sociedade" –que é a colaboración común, para o exercicio dunha actividade lucrativa–, e o obxecto social, que é un simple instrumento para a consecución daquela. E, cando se produce unha causa de disolución, os socios continúan desenvolvendo unha actividade en común (e incluso con ánimo de lucro), o que sucede é que a mesma se atopa modalizada pola finalidade de liquidar a Sociedade, que absorbe incluso a subsistente finalidade lucrativa. Por su parte, COTTINO, G.: "*Diritto commerciale*", edit. CEDAM, 2ª ed., t. 1. vol. 2, Padua, 1987, p. 237, afirma que, como consecuencia da iniciación do proceso de liquidación da Sociedade, debida á disolución da mesma, se produce un cambio de fin social ("*mutamento di scopo*"). Non obstante, o autor non afirma claramente que o novo fin social sexa o da liquidación, senón que utiliza unhas expresións ata certo punto elípticas, pois fala de: "... cesar en la actividad, eliminando las estructuras y las relaciones preexistentes".

disolución e *que efectos* produce a súa concorrencia. O art. 86 LCoopGal.³⁴ establece un elenco de causas de disolución que revela que, malia que as causas de disolución das sociedades son diversas en función do tipo de sociedade as que afecten³⁵, algunhas causas de disolución aparecen reiteradamente, nas disposicións de cada un destes tipos, converténdose en causas comúns a todas ou algunhas delas. E as normas sobre as cooperativas de Galicia non son unha excepción. A primeira causa consiste nun *acordo da propia sociedade*, é dicir: aquel suposto no que, sen outro motivo e en ausencia de calquera outro factor que determinase –como causa eficiente, por ministerio da Lei ou do contrato social– a disolución social, é *a propia sociedade* –ou, se se quere, o conxunto dos socios– *os que "deciden" disolverse anticipadamente*³⁶. E sendo as cooperativas galegas verdadeiras

³⁴ Que establece que: “A sociedade cooperativa disolverase:

Por acordo da asemblea xeral, adoptado pola maioría de dous terzos dos votos presentes e representados.

Por cumprimento do termo fixado nos estatutos, excepto acordo expreso en contrario da asemblea xeral, adoptado coa maioría establecida na letra anterior, que se elevará a escritura pública e se inscribirá no rexistro de cooperativas.

Por finalización e cumprimento da actividade empresarial, social ou económica que constituía o seu obxecto social, ou pola imposibilidade notoria e manifesta do seu cumprimento; ou pola paralización dos seus órganos sociais durante un ano, ou da actividade cooperativizada durante dous anos, de tal modo que imposibilite o seu funcionamento.

Pola redución do capital social mínimo estatutario ou do número de socios necesarios para constituír a cooperativa da clase e grao de que se trate, sen que se restableza no prazo de seis meses.

No caso de redución do capital social mínimo estatutario, poderase evitar a causa de disolución, procedéndose á redución do capital social, por acordo da asemblea xeral adoptado por maioría de dous terzos dos votos presentes e representados, sempre e cando o resultante non sexa inferior ao mínimo legal.

Por quebra da sociedade, cando como resultado da interposición e resolución deste proceso concursal proceda a súa disolución.

Pola fusión ou escisión da sociedade cooperativa.

Por calquera outra causa establecida nesta lei ou nos estatutos”.

Sobre as diferentes causas, vid. BOTANA AGRA, M.: “Fundamentos ...”, cit., ps. 112 e ss.

³⁵ DE LA CÁMARA ÁLVAREZ, M.: “Capítulo XXV. Disolución y Liquidación...”, en “Estudios...”, cit., t. II, 2ª ed., p. 506, quen sinalaba que “no todas las sociedades se disuelven en virtud de las mismas causas”.

³⁶ BELTRÁN SÁNCHEZ, E.: “La Disolución de la Sociedad Anónima”, edit., CIVITAS,S.A, Madrid, 1991, p. 83. BROSETA PONT/MARTÍNEZ SANZ.: “Manual...”, cit.,

sociedades, é dicir: agrupacións voluntarias de persoas, unidas por un vínculo negocial, é obvio que así mesmo a vontade negocial poderá producir a *disolución do vínculo que as une* e, polo tanto, a disolución da sociedade, como relación de agrupación voluntaria e como persoa xurídica. Así, tamén prevé esta causa de disolución o art. 103, nº 10, LGCoop. En principio, cabe afirmar que os socios teñen unha liberdade plena [polo menos, tendencialmente plena] para acordar disolver as sociedades³⁷, o cal semella – en certo sentido– unha derogación do principio de *intanxibilidade* do contrato, xa que a Sociedade, aínda que naza dun negocio xurídico contractual, non se dissolve voluntariamente por contrato –o que requiriría o consentimento unánime de todos os socios–, senón en virtude dun negocio diferente: o *acordo social*, que pode ser adoptado por maioría³⁸. Mais hai aquí unha falacia: non se derroga, de modo ningún, o principio de *intanxibilidade* do contrato, xa que *o propio contrato fundacional previu –para o sucesivo– a substitución da vontade unánime, pola maioritaria, acolléndose un réxime previsto na propia lei*.

Outra causa de disolución consiste en “*la reducción del capital social mínimo estatutario o del número de socios necesarios para constituir la cooperativa de la clase y grado de que se trate, sin que se restablezca en el plazo de seis meses*”. Pouco cabe dicir destas causas: a segunda revela a pluripersonalidade extrema da cooperativa, que non soporta, non xa devir sociedade unipersoal, senón incluso ver reducido o seu número de socios por debaixo dun mínimo, o que conecta co feito de que se trata dun tipo social “*intuitu genere*”, cuxo fin característico é satisfacer, a través do desenvolvemento da súa actividade empresarial, “*necesidades y aspiraciones de sus socios, y en interés de la comunidad, mediante la participación activa de aquellos*” [art. 1º, LCoopGal.], o cal parece requirir da referencia a *grupos homoxéneos de persoas*, que comparten unhas mesmas necesidades e aspiracións.

Polo que fai ao transcurso do prazo de duración da sociedade, é frecuente afirmar que esta causa entra en xogo a través dunha estreita relación con preceptos que impoñen, como mención esencial e obrigatoria dos contratos

t. I, 11ª ed., p. 465. DE LA CÁMARA ÁLVAREZ, M.: “Capítulo XXV. Disolución y Liquidación...”, en “*Estudios...*”, cit., t. II, 2ª ed., p. 528.

³⁷ BROSETA PONT/MARTÍNEZ SANZ.: “*Manual...*”, cit., t. I, 11ª ed., p. 465.

³⁸ BOTANA AGRA, M.: “*Fundamentos ...*”, cit., ps. 112 e 114, quen diferencia entre o acordo como “*causa*” e o acordo como “*requisito*” da disolución das cooperativas. DE LA CÁMARA ÁLVAREZ, M.: “Capítulo XXV. Disolución y Liquidación...”, en “*Estudios...*”, cit., t. II, 2ª ed., p. 528.

constitutivos das sociedades, ou dos estatutos sociais das mesmas, a indicación do "prazo de duración"³⁹, de modo que esta causa disolutoria soamente tería unha eficacia real, naquelas sociedades que se constituíran por tempo determinado e –ademais– limitado⁴⁰. Así as cousas, certos autores –principal, aínda que non exclusivamente, alemáns– consideran que esta causa de disolución debe quedar incluída entre as denominadas "causas voluntarias", equiparándoa –inclusive– co mesmísimo suposto da disolución por *acordo* social, en razón de que ambos os supostos comparten o común denominador de que nun e no outro subxace un acto de vontade dos socios ["Willensakt der Gesellschafter"]⁴¹. Mais, en calquera caso, o evidente é que os estatutos sociais *non establecen*, cando fixan o prazo de duración dunha sociedade, *un prazo mínimo de duración da mesma, senón un prazo máximo de vida do ente social*⁴².

Non obstante, aínda que a determinación do prazo deriva dun negocio xurídico, o que xa non resulta tan certo é que a concorrencia do termo, en si mesma considerada, constitúa un feito derivado da vontade dos socios. Esta vontade unicamente entrará en xogo, todo o máis, *precisamente pola súa ausencia*; é dicir: porque, unha vez chegado o vencemento do prazo, *os socios non manifiestan a súa intención de "prorrogar" a sociedade*, o cal –en lugar de referirse á concorrencia, ou non, da causa de disolución– *ten máis que ver coa non enervación da mesma e dos seus efectos*, que –de forma evidente– se producen "ipso iure" e sen necesidade de invocación por ningunha persoa, sexa socio ou non⁴³. A disolución polo transcurso do prazo representa o

³⁹ URÍA GONZALEZ.: "Capítulo Noveno: Disolución y Liquidación", Comentario al Artículo 150, en GARRIGUES DIAZ-CAÑABATE/URÍA GONZALEZ.: "Comentario a la Ley de Sociedades Anónimas", t. II, impr. IMPRENTA AGUIRRE, 3ª ed. revisada, corr. e posta ao día por A. Menéndes e M.Olivencia, Madrid, 1976, p. 802. BÉRGAMO LLABRES, A.: "Sociedades Anónimas (Las Acciones)", t. III, impr. PRENSA CASTELLANA,S.A., 3 vols., Madrid, 1970, p. FRÉ,G.-C.:

⁴⁰ BROSETA PONT/MARTÍNEZ SANZ.: "Manual...", cit., t. I, 11ª ed., p. 465.

⁴¹ WIEDEMANN, H.: en VV.AA.: "Aktiengesetz. Grosskommentar", cit., t. III, p. 484. RIPERT, G., ROBLOT, R., GERMAIN,M. e VOGEL, L.: "Traité de Droit commercial", t. I, "Actes de commerce - Baux commerciales. Propriété industrielle. Concurrence. Sociétés commerciales", edit. LIBRAIRIE GÉNÉRALE DE DROIT ET JURISPRUDENCE, 17ª ed., París, 1998, p. 1449.

⁴² GODIN/WILHELMI.: "Aktiengesetz", cit., p. 1456. KRAFT, A.: en VV.AA.: "Kölner Kommentar zum Aktiengesetz", t. II, Colonia/Berlín/Bonn/Munich, 1976, p. 1052. WIEDEMANN, H.: en VV.AA.: "Aktiengesetz. Grosskommentar", cit., t. III, p. 484.

⁴³ BROSETA PONT/MARTÍNEZ SANZ.: "Manual...", cit., t. I, 11ª ed., p. 465. GIRÓN TENA, J.: "Derecho de Sociedades Anónimas (Según la Ley de 17 de julio de 1951)", edit.

suposto máis típico de causa disolutoria que funcione "ope legis" ou "ipso iure"; para algúns –de feito– o *único suposto* de disolución automática e que non require de ningunha vontade social; vontade cuxo único papel se reduce á previsión estatutaria dun prazo de duración limitado. Deste modo encontraríamonos en presenza do *cumprimento da "condición esencial" do contrato de sociedade*⁴⁴.

O art. 86 inclúe unha causa disolutoria de certa complexidade; de feito, é posible que se trate, non dunha, senón de varias causas de disolución diferentes, cando se refire á *"finalización y cumplimiento de la actividad empresarial, social o económica que constituya su objeto social, o por la imposibilidad notoria y manifiesta de su cumplimiento; o por la paralización de sus órganos sociales durante un año, o de la actividad cooperativizada durante dos años, de tal modo que imposibilite su funcionamiento"*. En realidade –insisto– trátase de varias causas diferentes, aínda que relacionadas, que teñen que ver co *obxecto* e a *causa* das sociedades, e –en concreto– das *cooperativas*: por unha parte, están as causas relativas ao *obxecto social*; causas que –en certa medida– son *inversas* ou contrarias, pero que –non obstante– teñan un certo sentido converxente. Porque se o *obxecto* da Sociedade inclúe o chamado *obxecto social*, que –á súa vez– consiste na actividade ou actividades cuxa promoción colectiva é –ou integra– a finalidade da Sociedade e, polo tanto, constitúe a súa *causa*, é obvio que: sexa porque *a actividade empresarial, social ou económica que constituía o obxecto* foi *finalizada* ou *cumprida*, sexa porque –á inversa– o *cumprimento* desta actividade devén *"notoria e manifestamente"* imposible, é obvio que vén a faltar un elemento esencial da relación asociativa. Obsérvese que o precepto fala sempre do *obxecto social*, a *"actividad empresarial, social o económica"*, e non do *fin social*, aínda que –na miña opinión– as circunstancias que afectan o *obxecto* nas formas sinaladas, son –tamén– circunstancias que inciden sobre o *fin social*, que se basea na idea de promoción común, a través do desenvolvemento do *obxecto*. Mais o problema é que, á inversa, podería darse o caso de que –subsistindo o *obxecto*– puidera verse comprometido o propio *fin social*, sendo así que o dereito español de Sociedades vén recollendo, tradicionalmente, entre as causas de disolución, as que afectan o *fin*: o art. 260, parágrafo 1º, nº 3, TRLSA, recolle entre as diversas causas que provocan a disolución da Sociedade, a que describe como

PUBLICACIONES DE LOS SEMINARIOS DE LA FACULTAD DE DERECHO, Valladolid, 1952, p. 565.

⁴⁴ GARRIGUES DÍAZ-CAÑABATE/URÍA GONZÁLEZ: *"Comentario..."*, cit., t. II, 3ª ed., ps. 802 e s.

"imposibilidad manifiesta de realizar el fin social"⁴⁵; causa de disolución que non é nova, nin moito menos, tendo aparecido –xa– no art. 221, CCo, aínda vixente, pero tamén no derogado art. 150, nº 2, LSA./1951⁴⁶.

Agora ben, precisamente nas sociedades cooperativas, sucede que se dá unha *identificación ou coincidencia* entre o obxecto social e o fin social, xa que o fin social das cooperativas consiste *no mesmo exercicio da propia actividade cooperativizada*, a cal forma parte integrante e inescindible do propio *obxecto social*. Por este motivo, se non se pode seguir desenvolvendo unha actividade como obxecto social, dificilmente se poderá levar a cabo a *mutualización* ou *cooperativización* daquela parte ou segmento da mesma, cuxa mutualización é *a mesma causa* do contrato de constitución da cooperativa, e o *fin* desta.

Por outra parte, dúas causas de disolución claramente vinculadas á noción de *fin social* son as que teñen que ver coa "*paralización de sus órganos sociales durante un año, o de la actividad cooperativizada durante dos años, de tal modo que imposibilite su funcionamiento*". En efecto, se o fin social se vincula co elemento "*causa*" nos contratos; é evidente que ese fin común non se pode alcanzar se se paralizan os órganos sociais de tal modo que se faga *imposible* o funcionamento, non dos propios órganos, *senón da Sociedade*. Por este motivo, a paralización relevante non é a que afecta a calquera órgano, senón só a *Asemblea Xeral*, porque entón non será posible decidir sobre as cuestións que atenden a promoción do fin común. Ademais, a causa *específica* dos contratos que teñen por obxectivo crear sociedades cooperativas reside na *cooperativización* ou *mutualización dun segmento da actividade que forma o seu obxecto social*. Por este motivo, a paralización durante un prazo de tempo tan prolongado parece indicar que hai unha *imposibilidade de alcanzar o fin da Cooperativa*.

En relación coa eficacia das causas de disolución, existen tres posturas doutrinarias: para a primeira delas –minoritaria–, todas operan "*ipso iure*", de modo que os acordos sociais esixidos pola lei teñen só un sentido declarativo. A segunda –oposta– considera que as causas de disolución operan previo acordo social constitutivo, excepto o transcurso do prazo [e algunha outra moi especial, como a da infracción de dereitos de marca, polo uso indebido de certas denominacións sociais]. E, por fin, a terceira considera que os acordos sociais de disolución teñen carácter declarativo da existencia da causa, pero constitutivo da disolución. Na práctica parece existir un claro predominio da

⁴⁵ BROSETA PONT/MARTÍNEZ SANZ.: "*Manual...*", cit., t. I, 11ª ed., p. 465.

⁴⁶ GIRÓN TENA, J.: "*Derecho de Sociedades anónimas...*", cit., p. 566.

*segunda postura*⁴⁷, ben que eu, como tratarei de demostrar, considero máis acertada a primeira, e rexeitamento a terceira, por considerar que, no fondo, reproduce ou coincide plenamente coa segunda. Pois ben, a este respecto, a LCoopGal. dispón –art. 87– que:

“1.- O transcurso do prazo de duración da sociedade operará de pleno dereito, excepto o disposto no apartado b) do artigo anterior; neste último suposto, o socio disconforme poderá causar baixa na cooperativa, que terá a consideración de xustificada.

2.- Cando concorra calquera outra causa de disolución, con excepción das previstas nas letras a) e f) do artigo anterior, en consello reitor deberá, no prazo dun mes, convocar a asemblea xeral para que adopte o acordo de disolución. Os interventores ou calquera socio poderán requirir os administradores para que procedan á convocatoria.

Nestes supostos, o acordo de disolución deberá formalizarse en escritura pública.

Se a asemblea xeral non puidese alcanzar o acordo de disolución, os administradores e os interventores deberán, e calquera socio poderá, instar, do xulgado de primeira instancia do domicilio social da cooperativa, a disolución xudicial da cooperativa. Para estes efectos está lexitimado o Consello Galego de Cooperativas.

3.- O acordo de disolución ou, se é o caso, a resolución xudicial, ademais de inscribirse no rexistro de cooperativas, publicaranse no Diario Oficial de Galicia e nun dos diarios de maior circulación da provincia do domicilio social da cooperativa.

4.- Cumpridas as formalidades legais sobre disolución da sociedade, abriase o período de liquidación, excepto nos supostos de fusión, escisión e transformación. Desde a adopción do acordo de disolución, a sociedade disolta conservará a súa personalidade xurídica mentres se realiza a liquidación, e deberá engadir á súa denominación os termos “en liquidación”.

Á vista dos termos do precepto, parece inevitable que se susciten as mesmas disputas doutrinais que xurdiron, en materia de sociedades anónimas, limitadas, etc., respecto da eficacia –automática, ou non– das diferentes causas de disolución, e –*a fortiori*– en torno á mesma natureza xurídica da disolución. E, desde este punto de vista, parece que se dá a razón aos partidarios das teses *constitutivistas* –se se me permite cualificalas así–,

⁴⁷ Defendida, no Dereito Cooperativo, por BOTANA AGRA, M.: “Fundamentos ...”, cit., p. 114.

segundo as cales a verdadeira causa eficiente da disolución reside, non tanto en acontecementos como as perdas, a paralización da actividade, etc., senón no *acordo de disolución*. É máis: poderíase afirmar que precisamente o nº 4 do precepto o demostra palpablemente: “[c]umplidas las formalidades legales sobre disolución de la sociedad, se abrirá el período de liquidación,.... Desde la adopción del acuerdo de disolución, la sociedad disuelta conservará su personalidad jurídica mientras se realiza la liquidación, y deberá añadir a su denominación los términos “en liquidación””. Non obstante, aínda que son plenamente consciente de que a postura maioritaria se sitúa nesta liña, non podo calar o feito de que unha lectura literal dos textos legais ofrece unha visión distinta: para empezar, o art. 86, LCoopGal. di que “[l]a sociedad cooperativa se disolverá” pola serie de causas que se indican acto seguido. Insisto: di que “se disolverá” en vez de dicir que “deberá disolverse”, como se –efectivamente– todas as circunstancias que se indican como “causas” de disolución; *todas* elas, sen excepción ningunha, produciran –xa– “*ipso iure*” o efecto disolutorio.

Certo que “*disolverase*” é un tempo verbal, pero este tempo mesmo pode ser unha forma *impersoal* do futuro imperfecto do verbo “disolver”, que unha forma *reflexiva*, o cal é moi distinto, porque mentres o primeiro expresa un mandato de facer algo que aínda non se produciu, o segundo podería indicar un efecto xa consumado, “*ope legis*”. E postos a elixir entre ambas as opcións, creo que a máis adecuada é a *segunda*, precisamente polos mesmos motivos que alegan quen propugnan a primeira: porque ese “*disolverase*” abrangue incluso o suposto do transcurso do prazo, que non require de acordo social. Así, o “*disolverase*” do art. 86 significa –na miña opinión– que a cooperativa “*quedará disolta*”. Mais entón, que sentido ten o disposto no art. 87? Segundo a opinión máis xeneralizada, significaría que existen dous tipos de causas de disolución: unhas que xogan “*ope legis ac ipso iure*”; é dicir: de modo automático –o transcurso do prazo de duración da cooperativa–, mentres que outras –todas as demais– esixirían un *acordo social disolutorio*, de eficacia *constitutiva*. Persoalmente *disinto* de semellante opinión: creo que a mesma está baseada nun erro xustificable e perfectamente comprensible, cuxo “*erro*” –e agora póño entre comiñas– non pode, en modo algún, imputarse á Doutrina, senón que é unha consecuencia da opción dos nosos lexisladores societarios –e non só en materia de cooperativas– por empregar *dous conceptos distintos*: a *disolución* e a *liquidación*, cuxas relacións creo que non foron comprendidas debidamente. Neste sentido, a postura maioritaria amosa unha clara tendencia á *identificación/confusión* entre a

"Disolución" da Sociedade e a súa "liquidación"⁴⁸. Semellante reacción, non obstante, non é a máis adecuada, cando –guste ou non– o lexislador galego e o estatal, tanto en materia de cooperativas, como en relación con outros tipos ou formas sociais, *se serve de dous termos para definir dúas realidades* que, por simple lóxica, deberemos considerar *diversas*, aínda que relacionadas. E a diferenza consiste ou reside en que a liquidación é unha institución que mantén unha relación de *instrumentalidade* coa disolución. Para dicilo breve e graficamente: *liquidanse as sociedades que están disoltas*, para que a *disolución se consuma na extinción total*⁴⁹.

Pero se a liquidación é un instrumento da disolución e da extinción, é porque estas outras dúas institucións posúen, por así dicilo, un papel fundamental, esencial e nuclear. E non só iso, senón que –ademais– se trata de dúas institucións *estritamente relacionadas*: a disolución posúe un contido *extintivo*: cando a Sociedade se dissolve é porque *decae a relación negocial entre quen a crearon*. Porque se extingue o contrato que deu lugar á constitución da cooperativa [non cabe, aquí, unipersonalidade]. E, como se extingue o contrato das relacións corporativas, é preciso pór fin aos efectos que das mesmas xurdiron: a personalidade xurídica e –como consecuencia disto– as relacións trabadas pola persoa xurídica cos posibles terceiros. Por este motivo, procede *liquidar* a Sociedade: en realidade, falar de liquidación “da sociedade” paréceme un erro, no sentido de que se trata dunha expresión potencialmente confusoria, xa que se liquida *moito máis que a Sociedade*, e incluso centrando a atención nela, a liquidación afecta a varios aspectos e a varios sentidos do termo “*sociedade*”: liquídase a sociedade como organización e persoa xurídica, pero –sobre todo– *liquidanse as relacións entre os socios*. Por este motivo, o art. 93 –“*adxudicación do haber social*”– establece a orde en que se procederá á adxudicación do remanente do haber social⁵⁰.

⁴⁸ En certo sentido, respecto das sociedades cooperativas, LLUIS y NAVAS, J. “*Derecho de Cooperativas ...*”, cit., t. II, ps. 223 e s.

⁴⁹ LLUIS y NAVAS, J.: “*Derecho de Cooperativas ...*”, cit., t. II, ps. 224 y 232, quen sinala que “[l]a liquidación es la operación de ejecución de la disolución de la entidad”.

⁵⁰ Este remanente adxudicárase na seguinte orde:

a) *O Fondo de Formación e Promoción cooperativa porase a disposición do Consello Galego de Cooperativas.*

b) *Reintegrárase aos socios o importe das aportacións que efectuasen ao capital social, actualizadas se fose o caso, comezando polas contribucións voluntarias e seguindo coas obrigatorias.*

c) *Reintegrárase aos socios a súa participación nos fondos de reserva voluntarios que teñan carácter repartible por disposición estatutaria ou por*

Apréciase, así, que a liquidación ten por obxectivo e cumio substantivo –o cumio formal é outro–, a distribución do haber social, e –por conseguinte– a *restitución aos socios do contribuído*, porque é así como conclúe unha relación de Sociedade. En definitiva, trátase de “*partir*” entre os socios, aínda que –dada a condición desta sociedade como *cooperativa*– xa sabemos que é preciso advertir da existencia dun patrimonio *repartible* e doutro *non repartible*. Mais, por que habería que devolver o engadido, se a Sociedade se achase incólume? Por este motivo, creo que a esixencia do *acordo social* de disolución ten un *triple carácter*: en primeiro lugar: ten un valor e un alcance *declarativo* da concorrencia das *causas* disolutorias, cando non sexa evidente e palmaria. En segundo lugar: ten un valor e un alcance *declarativo* da *propia disolución* da sociedade; reflicte un feito xa acaecido: *a decadencia do vínculo asociativo negocial/voluntario*, precisamente porque se aseverou e comprobou a concorrencia das causas disolutorias. E, en terceiro e último lugar, ten un alcance *constitutivo* da *liquidación*, xa que pon a cooperativa disolta, en trance de ser liquidada⁵¹.

Os citados acordos non poden ser *constitutivos da disolución*, porque a concorrencia das causas de disolución sempre funcionou de modo *automático* nas sociedades. Explícome: o Dereito español de Sociedades ten unha *estructura “arbórea”* ou “*arborescente*”, cuxo tronco central está ocupado pola *Sociedade civil*. E, respecto a ela, o art. 1700, C.C. dispón que: “*A sociedade extínguese: 1º cando expira o termo polo que foi constituída; 2º cando se perda cousa, ou se remata o negocio que lle serve de obxecto; 3º pola morte, insolvencia, incapacitación ou declaración de prodigalidade de calquera dos socios e no caso previsto no artigo 1699; 4º por vontade de*

acordo da asemblea xeral, distribuíndose entre eles en proporción ao contribuído ou ás operacións, servizos ou actividades realizadas por cada un dos socios coa cooperativa, durante os últimos cinco anos ou, para as cooperativas cunha duración inferior a este prazo, desde a súa constitución ou desde a data de ingreso do socio.

d) O sobrante, se o houbese, tanto do Fondo de Reserva Obrigatorio como do haber líquido da cooperativa, poñerase a disposición do Consello Galego de Cooperativas, excepto o disposto para as cooperativas de segundo grao...”

⁵¹ LLUIS y NAVAS, J.: “*Derecho de Cooperativas ...*”, cit., t. II, p. 224, quen sinala que “[l]a disolución supone el acuerdo sobre desaparición (extinción) de una entidad. Por tanto implica la entrada en el período de liquidación, o sea de ejecución del acuerdo de disolución”. E respecto das cooperativas galegas, creo que esta é unha opinión que se adiviña na obra de BOTANA AGRA, M.: “*Fundamentos ...*”, cit., p. 117, cando afirma que “*cumplidas las exigencias legales para que la sociedad se halla en fase de “disuelta”, se abre sin solución de continuidad el período de liquidación, salvo cuando la causa de disolución sea la fusión o la escisión*”.

*calquera dos socios con suxeición ao disposto nos artigos 1705 e 1707...". Non hai, pois, necesidade de ningún acordo constitutivo, senón eficacia extintiva inmediata, que acredita –ademais– o art. 1051, sobre a partición, que se refire explicitamente ás “causas polas cales se extingue a sociedade”. O que o art. 1700, C.C. quere dicir é que a mera concorrencia das citadas causas produce a extinción da relación de sociedade: a extinción do contrato de Sociedade, entendido o termo “contrato” como sinónimo da *relación xurídica voluntaria creada entre os contratantes* [aquí, socios]. A consecuencia desa extinción é que haxa que proceder á “partición entre os socios” [art. 1708, C.C.]. E é que se se extingue a relación voluntaria de sociedade, o que queda é repartir entre os antigos socios o remanente patrimonial repartible.*

Agora ben, nas sociedades de estrutura corporativa, como as cooperativas galegas, a disolución e a apertura da liquidación *parecen non afectar a Sociedade*, xa que a mesma *conserva a súa personalidade* e existe unha certa continuidade no *funcionamento dos órganos*. Como é isto posible, se se extinguiron os *vínculos societarios* entre os socios? Unha primeira explicación sería que a sociedade subsiste “*ministerio legis*”, o cal constitúe unha explicación verosímil. Pero, na miña opinión, hai unha resposta *mellor*, que –por outra parte– resulta compatible coa exposta: que se extinguiron uns *vínculos societarios*, pero os “socios” poden seguir unidos por *vínculos doutra natureza*. E, neste sentido, creo que –desaparecida a relación *concratual asociativa*– o que queda é unha *comunidade de bens*. Existe un vínculo entre os –ata entón– socios, pero que este vínculo xa non é o *contrato de sociedade*. A situación non debe sorprenden, porque é obvio que o ordenamento xurídico español non se limita a admitir que poidan existir situacións de cotitularidade en dereitos patrimoniais, senón que recoñece que é a condición que teñen as sociedades carentes de personalidade xurídica –art. 1669, parágrafo 2º, C.C.: “*Esta clase de sociedades rexerase polas disposicións relativas á comunidade de bens*” –, e ademais, depara a estas relacións de cotitularidade un réxime xurídico que xa non é meramente real ou persoal, senón que presenta importantes *aspectos organizativos*: o art. 398, C.C. establece que “[p]ara a administración e mellor goce da cousa común serán obrigatorios os acordos da maioría dos partícipes”.

Certamente, no ámbito do Dereito de Cooperativas, e –en xeral– do Dereito das Sociedades con estrutura corporativa e complexa, existe unha *notable especialidade*: que a organización da co-titularidade da sociedade disolta se basea na *conservación da personalidade xurídica*. Así o prevé o art. 87, nº 4, “*in fine*”, LCoopGal., cando establece que “[d]esde a adopción do acordo de disolución, a sociedade disolta conservará a súa personalidade xurídica mentres se realiza a liquidación”. Semellante expresión debe ser

interpretada, creo, no sentido de que a cooperativa segue sendo unha *persoa* xurídica⁵²; un suxeito de dereito, e precisamente, *aquela* persoa xurídica e suxeito que era *antes* de concorrer a causa de disolución; que segue sendo unha *sociedade cooperativa*, e que *conserva unha estrutura orgánica e un réxime estatutario corporativos*. As únicas diferenzas consisten na *desaparición do contrato*, na *reorientación da actividade social*, e na presenza dun *novo órgano social*: os *liquidadores*⁵³. Desde un punto de vista estritamente orgánico ou institucional —é dicir: non subxectivo ou persoal— a liquidación produce un fenómeno de *substitución* de órganos de xestión/representación⁵⁴, xa que se durante a vida ordinaria da Sociedade disolta a xestión e representación —xudicial ou extraxudicial— correspondía aos administradores, que se atopan investidos de certos poderes típicos e legais, unha vez que a Sociedade entra en liquidación, *decaen* aqueles *poderes* dos administradores, respecto da conclusión de novos contratos e a asunción de novas obrigacións, á par que os *liquidadores* pasan a asumir, con *carácter exclusivo*⁵⁵, as funcións de *xestión/representación*. E non debe preocuparnos o inconveniente de que —segundo se afirma— *haxa incompatibilidade* entre a comunidade de bens e a personalidade xurídica, porque —na miña opinión— *o decisivo é o obxecto sobre o que recae a relación de cotitularidade*: a cotitularidade *non é* unha copropiedade sobre bens que son *da sociedade* —o que sería unha *contradictio in terminis*—, senón que se trata dunha *titularidade colectiva sobre os dereitos á distribución do remanente repartible*. É así como se engarza a institución da disolución coa liquidación: esta fai posible adxudicala a cada “socio” a cota que lle corresponde en concepto de devolución de contribucións a capital, porque a comunidade existente é unha comunidade *vocacionalmente chamada á desmembración e división*. Neste sentido, convén lembrar que o dereito do socio a participar no patrimonio resultante da liquidación dunha sociedade tamén pode ser *abstracto* ou *concreto*, aínda que a citada cualificación de “*abstracto*” quere significar que o referido dereito soamente se concreta ao verificarse a “*conditio iuris*” da

⁵² BOTANA AGRA, M.: “*Fundamentos ...*”, cit., p. 117.

⁵³ BOTANA AGRA, M.: “*Fundamentos ...*”, cit., p. 117.

⁵⁴ GIRÓN TENA, J.: “*Derecho de Sociedades...*”, cit., t. I, p. 694, quen sinala que a configuración xeral dos liquidadores sociais “*puede formularse, en síntesis, diciendo que los liquidadores son, respecto de la sociedad en liquidación, lo que el órgano de gestión y representación es para la sociedad en plano funcionamiento*”, engadindo que isto “*puede referirse a la sociedad que en concreto se contemple*”.

⁵⁵ GIRÓN TENA, J.: “*Derecho de Sociedades...*”, cit., t. I, p. 694, quen sinala que os liquidadores sociais ostentan unha posición de carácter *exclusivo*: as atribucións e poderes administrativos e representativos recaen soamente neles.

disolución, seguida do correspondente proceso liquidatorio, que culminará coa división e reparto do patrimonio social, unha vez pagadas as débedas da sociedade para con terceiros acredores⁵⁶. Isto non obsta para que *tamén ese dereito* que se describe e cualifica como "*abstracto*" sexa un dereito perfectamente *concreto e determinable*, cuxo importe non depende da vontade da Asemblea ou Xunta Xeral, senón que *depende da valoración obxectiva dos bens sociais, no momento de proceder á liquidación*, e –sobre todo– das especialidades legais propias das cooperativas, en materia de patrimonio repartible e patrimonio non repartible. Así se explica que os socios teñan o dereito á disolución da sociedade, cando concorran as causas citadas: este dereito é, en realidade, non un dereito a pedir a disolución, senón –máis ben– un dereito a pedir *que se declare disolta a sociedade* e un dereito á *liquidación* e división do haber social; cousa lóxica, se se considera en termos de "*actio communi dividundo*", e perfectamente compatible con que a disolución cambiara a natureza da relación interna entre os socios, transformándoa *dunha relación contratual de sociedade, nunha relación de comunidade, esencialmente divisible* [art. 400, C.C.]. Así se explica que as relacións xurídicas internas se vexan afectadas pola liquidación, de distinta maneira: a subsistencia do *deber de fidelidade* do socio, naquelas sociedades nas que de modo máis evidente exista, chega a ser discutida⁵⁷. Así mesmo, detéctase unha *erosión* do interese *común*, xa que reaparecen, con forza, as tensións entre os intereses *individuais* dos socios, que –como sabemos son intereses constitutivamente *enfrontados*, e xa o eran no mesmo momento da fundación da Sociedade⁵⁸, aínda que esa fundación os someteu ao interese *común colectivo*. Mais, agora que a sociedade se atopa en trance de liquidación, volve predominar a satisfacción do interese individual –e egoísta– na obtención da cota de liquidación⁵⁹. Así mesmo, as contribucións *pendentes*, como obxecto de obriga, deixan de existir; é dicir: vén a menos o deber de contribución, agás en canto sexan precisas para a *satisfacción de débedas*⁶⁰. Igualmente veñen a menos as obrigacións de *non concorrencia*⁶¹, excepto en canto sexa preciso respectar o período de continuidade na explotación que, no seu caso, podería

⁵⁶ LANGLE RUBIO, E.: "*Manual de Derecho mercantil español*", t. I, edit. BOSCH, Barcelona, 1950, p. 413. HUECK, G.: "*Gesellschaftsrecht*", edit. C.H.BECK'SCHE VERLAGSBUCHHANDLUNG, 19ª ed., Munich, 1991, p. 55.

⁵⁷ GIRÓN TENA, J.: "*Derecho de Sociedades...*", cit., t. I, p. 693.

⁵⁸ GIRÓN TENA, J.: "*Derecho de Sociedades...*", cit., t. I, p. 693.

⁵⁹ GIRÓN TENA, J.: "*Derecho de Sociedades...*", cit., t. I, p. 693.

⁶⁰ GIRÓN TENA, J.: "*Derecho de Sociedades...*", cit., t. I, p. 694.

⁶¹ GIRÓN TENA, J.: "*Derecho de Sociedades...*", cit., t. I, p. 694.

terse pactado, como medida de apoio á liquidación. Pero isto, que se describe como un efecto da liquidación, é –en realidade– a consecuencia lóxica da substitución da vinculación asociativa, pola de *cotitularidade ou comunidade*. A especialidade reside en que, a diferenza do resto das comunidades de bens, esta *provén dunha previa relación de sociedade*, relación que incluso deu lugar ao nacemento dunha persoa xurídica, a cal trabou relacións con terceiros; adquiriu bens e dereitos, púdoos allear ou gravar, asumiu obrigacións. E, por este motivo, a división da cousa común revélase como unha tarefa de especial *complexidade*; tanta, que non basta a simple división: *fai falta algo de maior entidade*. E ese algo é a *liquidación*.

A liquidación de sociedades é, ao propio tempo, un “estado” no que se atopará a Sociedade, como consecuencia natural desa circunstancia da súa disolución, pero, así mesmo, tamén un “proceso” dotado dunha *unidade funcional ou teleolóxica*. Esta unidade proporcióinala o feito de que a Liquidación se encamiñase á *fixación do activo social*, a *conversión en diñeiro* dos activos, o *cobro dos créditos e pago das débedas* da Sociedade –satisfacendo, deste modo, o interese dos acredores sociais– para culminar coa *división do haber líquido* ou remanente, entre os socios⁶².

A Doutrina máis prestixiosa adoita distinguir entre unha noción “*ampla*” da Liquidación, e outra “*estricta*”: esta última aludiría ao conxunto de actos encamiñados a *cobrar os créditos pendentes; satisfacer as débedas sociais*, e –así– *formar unha masa patrimonial repartible entre os socios*, en tanto que a primeira –*ampla*– englobaría non só esta acepción restrinxida, senón que *se estendería á fase divisoria/extintiva, na que se formula e aproba o “Balance final de liquidación”, fixándose un neto repartible*, e procedéndose á ulterior *distribución* entre os socios, seguida da cancelación rexistral⁶³. Entendida

⁶² VICENT CHULIÁ, F.: “*Introducción al Derecho Mercantil*”, edit. TIRANT LO BLANCH, 13ª ed., Valencia, p. 420. SSÁNCHEZ CALERO, F. e SÁNCHEZ-CALERO GUILARTE, J.: “*Instituciones de Derecho mercantil*”, t. I, edit. MCGRAW-HILL, 24ª ed., Madrid, 2002, p. 590. GIRÓN TENA, J.: “*Derecho de Sociedades...*”, cit., t. I, p. 338, quen sinala que se trata dun procedemento cuxo fin é liberar o patrimonio social da súa afectación aos acredores, para facer posible o seu reparto. En sentido similar, respecto do Dereito Norteamericano de Sociedades de capital, vid. TUNC, A.: “*Le Droit américain des Sociétés anonymes*”, edit. ECONOMICA, París, 1985, p. 301.

⁶³ URÍA GONZÁLEZ/MENÉNDEZ MENÉNDEZ/BELTRÁN SÁNCHEZ: cit., t. XIº, ps. 104 e s. ZUNZUNEGUI PASTOR, F.: “El Balance final de liquidación”, en RDBB., 1992, nº 46, abril/xuño, ps. 469 e s. Pola súa parte, e en relación coa LSA./1951, sinalaba RUBIO GARCÍA-MINA, J.: “*Curso de Derecho de Sociedades anónimas*”, edit. EDITORIAL DE DERECHO FINANCIERO, 3ª ed., Madrid, 1974, p. 499, que aparecían diferenciadas dúas fases: a “*liquidación propiamente tal*”, que abrangue as operacións encamiñadas a determinar o activo social repartible, e o da división do haber social, á que se referían os arts. 232, CCo. e 161

nunha acepción *ampla*, a liquidación comprende un conxunto de *actos dirixidos á satisfacción dos acredores sociais e á distribución, entre os socios, do patrimonio social remanente*⁶⁴. Ese conxunto de actos constitúe un verdadeiro "*proceso*" ou procedemento, que se encontra *estritamente regulado polo Ordenamento positivo*, a través dun conxunto de normas diversas, todas as cales parecen inspiradas polo principio de *manter a organización social, en defensa do interese dos acredores sociais*, para que – unha vez satisfeitos os créditos destes últimos, *proceda o reparto do remanente patrimonial entre os socios*⁶⁵. Neste sentido, o proceso liquidatorio consiste no que GIRÓN describiu como o "*desanudamiento individual de las relaciones jurídicas externas e internas ligadas a la Sociedad*"⁶⁶, o que supón extinguir as obrigacións e os dereitos existentes respecto de terceiros, para seguidamente distribuír entre os socios o remanente social⁶⁷, no caso de que ese patrimonio estivese destinado á súa distribución entre os socios citados, e non tivese que ser aplicado a outros destinos. Agora ben, este é – precisamente– o caso nas *cooperativas*, pois aínda que debe procederse a unha aplicación total do patrimonio resultante da liquidación, o certo é que a distribución do seu remanente, entre os socios, só pode ter lugar parcialmente. Como consecuencia do exposto, é fundamental o papel da *Contabilidade*, materializado –polo que ás cooperativas galegas se refire– exclusivamente na formación do "*Balance final*", a través do cal os liquidadores *expoñen o*

e 171, LSA-1951. RIPERT/ROBLOT/GERMAIN/VOGEL.: "*Traité...*", cit., t. I, 17ª ed., p. 871.

⁶⁴ BOTANA AGRA, M.: "*Fundamentos ...*", cit., ps. 118 e s., quen sinala que o art. 91, LCoopGal. inclúe entre as funcións máis típicas dos liquidadores as de "*pagar as débedas sociais*" e "*pagar aos acredores e aos socios*". Respecto das sociedades mercantís, en xeral, vid. SÁNCHEZ CALERO/SÁNCHEZ-CALERO GUILARTE.: "*Instituciones...*", cit., t. II, 24ª ed., p. 590. VICENT CHULIÁ, F.: "*Compendio crítico de Derecho mercantil*", t. I, vol. 2º, edit. J.M.BOSCH, EDITOR, 3ª ed., Barcelona, 1992, p. 907. URÍA GONZÁLEZ/APARICIO.: cit., 28ª ed., p. 427, quen –de conformidade coa doutrina sentada na RGDRN. de 28.7.1986– chegan a afirmar que "[l]a última finalidad de la liquidación es, sencillamente, traspasar el patrimonio social a los singulares accionistas en la parte o proporción correspondiente a cada uno de ellos". Implicitamente, tamén RUBIO GARCÍA-MINA, J.: "*Curso...*", cit., p. 498.

⁶⁵ SÁNCHEZ CALERO/SÁNCHEZ-CALERO GUILARTE.: "*Instituciones...*", cit., t. II, 24ª ed., p. 590. VICENT CHULIÁ, F.: "*Compendio...*", cit., t. I, vol. 2º, 3ª ed., p. 907. URÍA GONZÁLEZ, R.: cit., 24ª ed., p. 427. RUBIO GARCÍA-MINA, J.: "*Curso...*", cit., p. 498. GARCÍA-CRUCES GONZÁLEZ, J.A.: "*Liquidación societaria y formas de actuar...*", cit., p. 549.

⁶⁶ GIRÓN TENA, J.: "*Derecho de Sociedades...*", cit., t. I, p. 690.

⁶⁷ GIRÓN TENA, J.: "*Derecho de Sociedades...*", cit., t. I, p. 690.

resultado da liquidación, abrindo paso, deste modo, á fase de reparto do haber social remanente, entre os socios⁶⁸.

Desde un punto de vista estritamente institucional, a liquidación produce unha *substitución* de órganos de xestión/representación⁶⁹, xa que se durante a vida ordinaria da sociedade, aquelas correspondían aos administradores – investidos de poderes típicos e legais–, unha vez en liquidación, *decaen* aqueles *poderes* respecto da conclusión de novos contratos e a asunción de novas obrigacións, á par que os *liquidadores* pasan a asumir, con *carácter exclusivo*⁷⁰, as funcións de *xestión/representación*; é dicir que se converten no *novo órgano* administrativo da sociedade en liquidación⁷¹. No caso das cooperativas⁷², o art. 71 LCoop. prevé que “*si los estatutos no hubieran previsto a quién corresponde realizar las tareas de liquidación, la Asamblea General designará entre los socios, en votación secreta y por mayoría de votos, a los liquidadores...*”.

Pero, sobre todo, a liquidación da cooperativa deixa aberta unha dobre vía: ben a extinción total da sociedade, que terá lugar unha vez concluída a liquidación –distribuído entre os socios o haber social e presentado o balance final de liquidación– [arts. 93 al 95, Lcoop.Gal.] –, ben a *reactivación* da sociedade, que é unha decisión que require *acordo por maioría de dous terzos*: non se require unha unanimidade, e isto podería facer dubidar da postura –que manteño– da extinción previa da *relación asociativa*, pola disolución. Non creo que sexa así: para empezar, porque a reactivación *non priva os socios disconformes do seu dereito de causar baixa* [posiblemente, xustificada], conforme ao art. 20, Lcoop.Gal., de modo que a maioría pode determinar a subsistencia da sociedade, reactivándoa mentres “*no comenzase el reembolso de las aportaciones a los socios*” [art. 88, LCoop.Gal.], pois do contrario xa se tería pasado do “*point of no return*” no proceso extintivo [de feito, tería *concluído* incluso a *comunidade postsocietaria*], e xa só cabería unha *refundación*, que non podería ser acordada por maioría.

⁶⁸ SÁNCHEZ CALERO/SÁNCHEZ-CALERO GUILARTE: “*Instituciones...*”, cit., t. II, 24ª ed., p. 593. URÍA GONZÁLEZ, R.: cit., 24ª ed., p. 436.

⁶⁹ GIRÓN TENA, J.: “*Derecho de Sociedades...*”, cit., t. I, p. 694, quen sinala que a configuración xeral dos liquidadores sociais “*pode formularse, en síntesis, diciendo que los liquidadores son, respecto de la sociedad en liquidación, lo que el órgano de gestión y representación es para la sociedad en plano funcionamiento*”.

⁷⁰ GIRÓN TENA, J.: “*Derecho de Sociedades...*”, cit., t. I, p. 694. Respecto das cooperativas, LLUIS y NAVAS, J.: “*Derecho de Cooperativas ...*”, cit., t. II, p. 232.

⁷¹ SÁNCHEZ CALERO/SÁNCHEZ-CALERO GUILARTE: “*Instituciones...*”, cit., t. II, 24ª ed., p. 590. URÍA GONZÁLEZ, R.: cit., 24ª ed., p. 428.

⁷² LLUIS y NAVAS, J.: “*Derecho de Cooperativas ...*”, cit., t. II, ps. 232 e 234.

